

Ulkoasiainvaliokunta

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2022

JOHDANTO

Vireilletulo

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 2022 (K 1/2023 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja Karoliina Partanen, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
- kansainvälisten asiain neuvos Mari Herranen, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
- Pohjoismaisen yhteistyön sihteeristön päällikkö Ann-Sofie Stude, ulkoministeriö

Viitetiedot

Valiokunta käsitteli Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan vuoden 2022 toimintakertomuksen yhteydessä myös hallitusten välisen pohjoismaista yhteistyötä käsittelevän vuoden 2022 vuosikertomuksen. Kertomus on ulkoministeriön valmisteleva, ja se on laadittu eri ministeriöiden, järjestöjen ja pohjoismaisen yhteistyön sihteeristön toimittamien yhteenvedojen perusteella.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Suomi toimi Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajamaana kertomusvuonna 2022. Puheenjohtajuuden myötä neuvoston työtä kertomusvuonna johtivat suomalainen presidentti ja varapresidentti. Suomi isännöi Pohjoismaiden neuvoston 74. täysistunnon eduskunnassa. Pohjoismaiden neuvoston työtä ohjasi kertomusvuonna Suomen laatima puheenjohtajuusohjelma.

Suomen puheenjohtajuusvuosi oli samalla pohjoismaisen yhteistyön juhlavuosi. Viime vuonna juhlittiin Pohjoismaiden neuvoston 70. juhlavuotta ja pohjoismaista yhteistyötä sääntelevä Helsingin sopimus täytti 60 vuotta. Suomen puheenjohtajuusohjelmassa korostettiin pohjoismaista hyvinvointimallia, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväää sekä turvallista ja rajatonta Pohjolaa.

Saadun selvityksen mukaan puheenjohtajuusvuoden aikana käytiin myös keskustelua pohjoismaisen yhteistyön tulevaisuudesta. Pohjoismaiden neuvoston kansainvälisen strategian päivitystyö aloitettiin Suomen puheenjohtajuuskaudella ja hyväksyttiin kuluvan vuoden keväällä. Kes-

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2023 vp

kusteluun on myös noussut esiin kysymys, tulisiko pohjoismaisen yhteistyön perustana olevaa Helsingin sopimusta päivittää. Sopimuksen uudistamistarvetta perustellaan mm. sillä, että sen tulisi nykyistä paremmin kuvata muuttunutta maailmantilannetta, erityisesti ympäristö- ja ilmasto- politiikan sekä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehitystä. Työ Helsingin sopimuksen päivittystarpeiden selvittämiseksi jatkuu neuvostossa tänä vuonna.

Pohjoismaiden neuvoston toimintaa Suomen puheenjohtajuusvuonna leimasi vahvasti Venäjän käynnistämä hyökkäyssota Ukrainaan. Saadun selvityksen mukaan Pohjoismaiden neuvosto on tuominnut voimakkaasti Venäjän hyökkäyssodan kaikissa yhteyksissä vuoden aikana. Pohjoismaiden hallitukset ovat lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvoston puitteissa päättäneet jäädyttää kaiken yhteistyön Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ilmeni, että Pohjoismaiden neuvosto pyrkii kuitenkin tukemaan Venäjän ja Valko-Venäjän oppositiovoimia. Esimerkkinä tästä tuesta oli kertomusvuonna järjestetty huippukokous Ukrainan tilanteesta sekä demokraattisten oppositioliikkeiden tukemisesta Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Paikalle oli kutsuttu Ukrainan edustajia sekä Venäjän ja Valko-Venäjän oppositiota. Valiokunta pitää tärkeänä yhteydenpidon jatkamista myös kuluvana vuonna.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa ilmeni, että turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö on viime vuosina korostunut myös Pohjoismaiden neuvoston keskusteluissa. Teeman merkitys nousee edelleen, kun Ruotsinkin Nato-jäsenyys toteutuu. Valiokunta piti hyvinä saamiaan tietoja siitä, että Suomen valtuuskunta on ollut aktiivinen edistämään keskustelua yhteisestä kyberturvallisuusstrategiasta Pohjolalle. Valiokunta korostaa yhteisen varautumisen ja tilannekuvan tärkeyttä uhkiin vastaamisessa.

Pohjoismaiden neuvoston vuosikertomus käsittelee laaja-alaisesti yhteistyötä Pohjoismaiden välillä monilla eri sektoreilla. Valiokunta sai kuulemisessaan tietoja rajaestetyön edistyksistä kertomusvuonna. Valiokunta toteaa vapaan liikkuvuuden olleen pohjoismaisen yhteistyön keskiössä jo virallisen yhteistyön alusta saakka. Pohjoismaiden neuvostolla on tärkeä rooli paineistaa hallituksia rajaesteiden poistamisessa, pitämällä ajankohtaisia rajaestekysymyksiä aktiivisesti poliittisella agendalla. Tässä yhteydessä valiokunta toteaa käyneensä perinpohjaisesti tätä asiakokonaisuutta läpi vuonna 2022, käsitellessään valtioneuvoston selontekoa pohjoismaisista rajaesteistä. Selonteosta antamassaan mietinnössä valiokunta otti asiakokonaisuuteen myös laajasti kantaa (UaVM 14/2022 vp).

Lopuksi ulkoasiainvaliokunta painottaa myös pohjoismaisen EU-yhteistyön, erityisesti pohjoismaisten parlamenttien toimivaltaisten EU-valiokuntien keskinäisen yhteistyön ja yhteydenpidon merkitystä. Lisäksi valiokunta katsoo, että erikoisvaliokuntien tapaamiset pohjoismaisten vastinvaliokuntien kanssa voivat olla hyödyllisiä. Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnalla voi olla aktiivinen rooli näiden toimijoiden yhteen saattamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 1/2023 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2023 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 26.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa